עין משפט נר מצוה

א א ב מיי׳ פי״ט מהל׳ אישות הל׳ יז סמג עשין מח לז טוש״ע אה״ע סי׳ קיב סעיף יא:

והיורש את אשתו. פי׳ בקונטרס ואי הוי לוקח מחייב גם לאחר מיתה לא פקע והוי לוקח ואין נראה דהא מחייב אין לו אלא פירות ונראה לר״י לפרש דמבעיא ליה אם בעל יורש הוי או לוקח הוי בין מחייב בין לאחר מיתה מדלא מפליג מידי ופשיט מדרבין דלכל הפחות הוי יורש לאחר מיתה כדקאמר מתה הכת אלמנתו נזונת מנכסיו אע״פ שהבעל יורשה אבל מחייב אין להוכיח מדבריו דהוי יורש אע״ג דקאמר נשאת הכת אלמנתו נזונת דהא אפילו הוי לוקח מחייב קאמר שפיר דנזונת שתוכל למכור הגוף מחייב והפירות לאחר מיתה כיון דבעל יורש הוי לכל הפחות לאחר מיתה ולהכי קא״ל אביי ואי לאו דשלח רבין לא קנו עדיין אלא אי אמרת כיורש הוי הלא הוא אינו יורש בנכסי אשתו אלא לאחר מיתה אשתו והלקוחות קדם שעברדן קודם מיתתה אלא לאו ש״מ משום הכי מוציא הבעל בנכסי אשתו דלוקח הוי. אלמא אע״ג דשלח רבין באגרתיה דבעל יורש הוי ליכא למשמע מינה דהשתא מצינן למשמע דלוקח הוי: משום פסידא דידיה בלא תיפוק מידיה ביובל ירושת אשתו דאי דיינינן ליה בלוקח נפקא מינה ביובל כשאר לקוחות. לגבי רבי יוסי ב״ר חנינא טבא עבדי ליה לבעל. דשרינהו כלוקח משום פסידא דידיה הוי דאי אמרת יורש הוי אם כן קדמה קניית לקוחות מירושתו שאין ירושה אלא לאחר מיתה אבל כי משרינן ליה לוקח קדמה קנייתו למכירתה משום הכי מוציא מיד הלקוחות גבי רבין דשלח באגרתיה דיורש הוי משום פסידא דאלמנה דתהוי נזונת מנכסי יורשין שויהו רבנן כיורש כי היכי דתיקום שטר שעבוד כתובתה מירושתו של בעל שיורש הכת דאי אמרינן דבעל כלוקח הוי אינה נזונת דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים ללוקח מפני תקון העולם. ומקשי׳ משום דפסידא דאלמנה אמרת שויהו רבנן כיורש הא גבי מילתא דרבי יוסי ב״ר חנינא דאיכא פסידא ללוקח דבעל מוציא מידו ושויהו רבנן לבעל כלוקח. ואי משום חששא דפסידא איבעי רבנן לשויהו כיורש דהשתא לא קא מפסדי לקוחות דשעבודן הוי קדים מירושת הבעל. התם שאני הוא ובדין הוא דליפסדו מדידהו דהלקוחות הוא דאינהו דאפסדו אנפשייהו דלא איבעי להו למזבן כו׳. אבל גבי אלמנה מאי הוי לה למיעבד משום הכי שויהו רבנן כיורש דלא תפסיד אלמנה במזונות׳:

הדרן עלך יש נוחלין

פ״ט מי שמת כו׳ בזמן שהנכסים מרובין הבנים יירשו. שיהא הממון בחזקתם: והבנות יזונו. מן הנכסים עד שינשאו ונוטלות עישור נכסים: כדי שיזונו אלו ואלו כל סיפוקן בין בפרנסה בין במזונות עד שיבגרו עד שיביאו שערות הבנות לי״ב שנה ויום א׳ והבנים לי״ג שנה ויום א׳ ואי ליכא כדי שיזונו אלו ואלו עד שיבגרו אלא יש בהם כדי מזונות של י׳ שנים.

והיורש את אשתו [6]האמר ר׳ יוסי בר׳ חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות אלא אמר רב אשי בעל שויוהו רבנן כיורש ושויוהו רבנן כלוקח והיכא דטבא ליה עבדו ליה גבי יובל שויוהו רבנן כיורש משום פסידא דידיה גבי דר׳ יוסי בר׳ חנינא שויוהו רבנן כלוקח משום פסידא דידיה גבי דרבין משום פסידא דאלמנה שויוהו רבנן כיורש והא גבי דר׳ יוסי בר׳ חנינא דאיכא פסידא ללקוחות ושויוהו רבנן כלוקח התם אינהו אפסידו אנפשייהו כיון דאיכא בעל לא איבעי להו למיזבן מאיתתא דיתבא תותי גברא:

הדרן עלך יש נוחלין

מי [3]שמת והניח בנים ובנות [א]בזמן שהנכסים מרובין הבנים יירשו והבנות יזונו נכסים מועטין הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון: **גמ׳** וכמה מרובין אמר רב יהודה אמר רב כדי שיזונו מהן אלו ואלו שנים עשר חדש כי אמריתא קמיה דשמואל אמר זו דברי רבן גמליאל בר רבי אבל חכמים אומרים [2]כדי שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו איתמר נמי כי אתא רבין אמר ר׳ יוחנן ואמרי לה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו הן מרובין פחות מכאן הרי אלו מועטין ואי ליכא לאלו ואלו עד שיבגרו

שקלי

והיורש אם אשתו. מפרש התם [בכורות נב:] קסבר ירושת הבעל לאוריתא ואי לוקח הוי משעה שנשאת אפילו לאחר מיתה לא נפקא מכלל מקח וממכר ותהדר ביובל: **באושא התקינו.** שגלתה סנהדרין לשם כדמפרש בר״ה (ד׳ לא.): **האשה שמכרה נכסי מלוג בחיי בעלה.** אם ימות בעלה יזכה בהן ואם תמות היא ויירשה בעל יפסידו. ונכסי מלוג הן נכסים שנפלו לה מבית אביה או שהכניסה קרקעות שלא נשומו בכתובתה ולא קיבל בעל עליו אחריות ואוכל פירותיהן בחייה כתקנת חכמים תחת פרקונה ולהכי מיקרי מלוג שמולגן ומחסרן בעל שאוכל הפירות כמליגת הרשלת: **אי אמרת בשלמא לוקח שויוהו.** רבנן משעה שנשאה משו״ה מפיק לוקח לאשון הוי אלא אי אמרת בעל בנכסי אשתו יורש הוי משעת נשואין אמאי מפיק לה אשתו בתוספת אלא הכא בלוקח

שקלי להו בנות לכולהו. בתמיה. דכיון דקרית להו מועטין ח"כ לא יטלו בהן כלום הבנים דהא תנא במתני' גבי נכסים מועטין הבנים ישאלו על הפתחים: **והשאר לבנים.** והאי דקתני ישאלו על הפתחים היינו משהוציאו אותו השאר בהוצאת מזונות ואילך הבנות יזונו עד שיגדלו והבנים ישאלו על הפתחים: **פשיטא מרובין ונתמעטו.** בשעת מיתה היו מרובין ועכשיו הוקירו מזונות או נתקלקלו הנכסים וחסרו ואין בהן כדי מזון אלו ואלו עד שיגדלו: **כבר זכו בהן יורשין.** בשעת מיתת אביהן וקרינא בהו נכסים מרובים ויקחו הבנות חלקן המגיעם כפי שומת של שעת מיתת אביהן והבנים יירשו חלקם שהיה מגיעם באותה שעה וכל מה שחסרו הנכסים חסרו לבנות ולבנים לכל אחד כפי חלקו הראוי לו: **ונפרבו.** שהחלו מזונות: **מהו.** מי מטי רווחא לבנים ויטלו מותר נכסים העודף מכדי מזונות בנות עד שיגדלו: **יתומים שקדמו.** קודם שהעמידו בנות בדין ומכרו אפילו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים וכ"ש בנכסים מרובין כדאמר בכתובות האחים ששעבדו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות. ש"מ כיון שאם מכרו מכירתן מכירה יש להן תפיסת יד בנכסים ואם נתרבו יש להן חלק בהן וחזותם בהן עומדת: **אלמנתו מהו שתמעט בנכסים.** מי שמת והניח בנים ובנות והניח נמי אלמנתו וצריכה נמי מזונות כל ימי מיגר אלמנותה ואין כאן נכסים אלא כדי מזון הבנים והבנות עד שיגדלו מי אמרינן כיון דאית מזוני האשה והבנות עד שיגדלו מרובין ומפרישין מהנכסים מזון האשה והבנות עד שיגדלו הבנים דהא מועטין נינהו ולאחר שיוציאו המותר ישאלו על הפתחים או דלמא כיון דאילו מינסבא לבעל אית לה מזוני לא ממעטא וכמאן דליתא דמיא ומוציאין מן הנכסים לבנות כדי מזונן עד שיגדלו וכל השאר יירשו הבנים כדין נכסים מרובין דהא אלמנה לא ממעטא להו וקרינן בהו הבנים יירשו והבנות יזונו ומחלק הבנות לא מזון האלמנה עמהם. והיינו דאיכא בין ממעטא ללא ממעטא דאי ממעטא הבנים ישאלו והאלמנה מזון ואי לא ממעטא יזונו יחד האלמנה והבנים אבל הבנות אין להן להפסיד במזונותיהם כלל בין ממעטא בין לא ממעטא דהא בין בנכסים מרובין בין בנכסים מועטין תנן הבנות יזונו אי נמי היכא דלא ממעטא מיקרו נכסים מרובין ואף על פי שנתעכבה היום או למחר מלינשא הרי הוא כמרובין ונתמעטו דאמרינן כבר זכו בהן יורשין ויזונו שלשתן יחד בנים ובנות ואלמנה. כן נראה שיטה זו בעיני: **כח אשתו.** מי שקיבל עליו בשעת נשואין לזון את אשתו מאיש אחר ממש שנים ומת ומוטל על היורשין לזונה: **כיון דאף על גב דמינסבא אית לה מזוני.** עד ממש שנים מן היורשין שהרי חוב הוא שנתחייב לה אביהן ממעטא ויזונו היא והבנות והבנים ישאלו: **לא ממעטא.** ומיקרו מרובין בשעת מיתה ונתמעטו אחרי כן וכבר זכו יורשין והבנות יזונו עד בגר ואותה הבת מזון עמהן: **כעל חוב מהו שימעט.** אם אין נכסים אלא כדי החוב ומזון הבנות מי אמרינן דממעט והבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים או לא ממעט ויזונו בנים ובנות עד שעת טריפת בעל חוב וכשיטרוף אם יש מותר יזונו בנות עד בגר ואם לאו יפסידו: בת

דקאמר מה שמכרו מכרו ולר"י נראה דהא דקאמר התם ר"נ כו' מועטים ונתרבו זכו בהם יורשין היינו יורשי כתובה הגדולה ויטלו אלו כתובת אמם ואלו כתובת אמם מדלא קאמר כבר זכו בהן יורשין ובקשיא דא"כ התם אזלינן לעולם בתר תקנתא דרבנן שתתקיים כתובת בנין דכרין והכא אזלינן בתר מעיקרא וי"ל דהתם לא מיעקרא כולי האי נמלה דאורייתא דהרי מ"מ כולן יורשין אע"פ שאין נוטלין בשוה אבל הכא מיעקרא לגמרי: **מי אמרינן כיון דאילו מינסבא לית לה לא ממעטא.** תימה לר"י היאך טועה לומר כן והא בת נמי אי מינסבא לית לה כדתנן[ג] דתהון ממזון עד דתלקחן לגוברין ומאי קאמר נמי בע"מ מיחסר גוביינא בת נמי מיחסרא גוביינא ואי מתה נמי לית לה כמו בת אשתו ועוד אי באלמנה שייך נכסים מועטין מה שיעור יהיה דבשלמא בבנות יש שיעור למ"ד עד שיגדלו אבל באלמנה לא שייך בגרות ועד מתי יהיו נכסים מועטין ונראה לפרש דודאי אם אין כאן אלא אלמנה אבל הבנים שניהם שוין בנכסים וכן אם אין כאן אלא אלמנה ובנות דלא תקנו[ה] נכסים מועטים אלא לבנות שהן יוצאי יריכו והם בנות ירושה במקום שאין בנים ואע"ג

דמיחסרא

יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין. פי' בקונטרס שקדמו ומכרו קודם שעמדו בדין לגבות לבנות נכסים מועטין ומיהו לר"י נראה דאפי' כבר תפסו הבנות או הגבו להם ב"ד אם מכרו אחים מכור וכן משמע ביבמות בפרק אלמנה (דף מז:) דקאמר התם רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו הבת מאכלת והבן אינו מאכיל מ"ש בן דאין מאכיל מפני חלקו של עובר בת נמי לא תאכיל מפני חלקו של עובר א"ר אסי הכא בנכסים מועטין עסקינן וכגון דאיכא בן בהדה דהאי בת דממ"נ אי ההיא דמיעברא ביה בן הוא לא עדיף מהאי דקאי ואי בת היא אמאי קא אכלה בתקנתא דרבנן כל כמה דלא נפקא לאויר העולם לא תקינו ליה רבנן ופריך במאי אוקימתה בנכסים מועטין והאמר רבי אסי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין כו' ומאי קושיא ולוקמה כגון שתפסו כבר הבנות או שהגבו להם ב"ד דאין יכולין למכור אלא משמע דלעולם יכולין למכור וקשה יש לדחות דהכי דיכולין ב"ד לגבות חלק של בת עומדת חלק של עובר שיש לחוש שמא היא בת אין יכולין לגבות כיון שלא יצאת לאויר העולם ואותו חלק יכולין האחין למכור ומיהו אין נראה לדחות כן ועוד דאיה דאמר בפ' הנושא (כתובות דף קג.) אמר ר"נ יתומים שקדמו ומכרו מדור האלמנה לא עשו ולא כלום ומ"ש מדרבי אסי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו התם לא תפס' מחיים הכא תפסה מחיים משמע כיון דלא תפסי מחיים אע"ג דתפסי לאחר מיתה לא היה מועיל כלום אלא מה שמכרו מכרו והא דאמר בפ' נערה (שם דף נא.) רשב"ל אומר נכסים שיש להן אחריות מוציאין לבנים מן הבנים ולבנות מן הבנות כו' אבל לא לבנים מן הבנות בנכסים מועטין מ"מ אע"ג דאין מוציאין אם מכרו מכרו והשתא אחי שפיר דבכל עניו משמע דפשיטא דמועטין ונתרבו זכו בהם יורשין אפילו כבר תפסו וגבו להם ב"ד דאי לאו הכי אכתי הוה ליה למיבעי במועטין ונתרבו וכבר תפסו או הגבו להם ב"ד מאי ואם תאמר כיון דבנכסים מועטין נמי מה שמכרו מכרו אפילו כבר תפסו מה חילוק יש בין נכסים מרובין לנכסים מועטין דבנכסים מרובין נמי נראה שאין מוחרין למכור ולהפקיע מזונות וי"ל דיש חילוק דבנכסים מרובין יכולין למכור לגורך גדול אבל בנכסים מועטין אין יכולין למכור כלל לכתחלה ועוד דמרובין ונתמעטו יזונו הבנים עם הבנות ובנכסים מועטין לא יזונו כלל: **מה** שמכרו מכרו. ותי"ת דהכא אמרינן דבין מרובין ונתמעטו ובין מועטין ונתרבו זכו בהם היורשים ובפרק מי שהיה נשוי (כתובות דף לא. ושם) גבי כתובת בנין דכרין אמר פשיטא מרובין ונתמעטו כבר זכו בהן יורשין פירוש יורשי כתובה הגדולה מועטין ונתרבו מאי מ"ש דהתם בני לרלור מועטין ונתרבו הוו אמו לקמיה דרב עמרם אמר להו זילו פייסיתו ואי לא כו' עד דאמו לקמיה דר"נ אמר כשם שמרובין ונתמעטו כבר זכו בהם יורשין כך מועטין ונתרבו זכו בהן יורשין ופירש בקונטרס זכו בהן יורשין של כתובה הקטנה ופליג ר"נ ארב עמרם דאמר זילו פייסיתו דמשמע לבני קטנה אמר לפייס בני הגדולה דאי לבני הגדולה אומר לא הוה שייך לשון פיוס כיון דמן הדין שקלי בני הקטנה בנחלה גמורה דאורייתא ולא קשיא מידי דהכא יד הבנים לעולם על העליונה כדי להעמיד נחלה דאורייתא ועוד דהכא לא פקע כח היתומים מעולם

מסורת הש"ס

ה) כתובות לא., ב) פוטה כח: כתובות קג. יבמות סז.; ג) [כתובות נב:].

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה מי אמרי' וכו' דלא תקנו דין נכסים:

מוסף רש"י

יתומין שקדמו ומכרו בנכסים מועטין. שהבנות זוכות בהן כדתנן הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים, יקדמו קודם שיגלו לב"ד ומכרום (כתובות קג.) קודם שבאו הבנות לב"ד והעמידום ב"ד לנכסים בחזקת בנות (סוטה כא:).

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פי"ע מהלכות אישות הלכה יז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קיב סעיף ח:
ג ב מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם סעיף יג:
ד ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף יד:
ה ה ו ז מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף טו וע"ש:

רבינו גרשום

שקלי להו בנות. מיד בתמיה ולית לבנים כלום והא יש בנכסים הללו הרבה יותר משיעור מזונות לבנות עד שיגבורו: אלא אמר רבא מוציאין מהן. מיד שיעור מזונות לבנות עד שיגבורו והשאר יהיו לבנים למזונות: יתומין שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו. ואין גובין מהן השתא מה שמכרו בנכסים מועטין זכו בהן כל שכן במועטין ונתרבו: שוב יתיב קבעי אלמנתו שהיורשין חייבין לזונה ואי ליכא אלא פיפוק הבנות וסיפוק אלמנה דאם לא הוי מינסבא איכא מיעוט נכסים דליתא בהו עד שיבגרו וממעטא לגבייהו ואמרינן נכסין מועטין הן. והבנים ישאלו על הפתחים: מי אמרינן כיון דאית לה מזונות ממעטא. וישאלו על הפתחים. או דלמא כיון דבידה לאינסובי אימת דבעי. וכי מנסבא לית לה מזוני מיורשין ה"נ השתא השבינן לה כמאן דמינסבא ולא ממעטא: בת אשתו. שקבל עליו לזונה ה' שנים כשנשא אמה והשתא מת הבעל ויורשין חייבין במזונותיה עד סוף ה' שנים מהו שתמעט בנכסים. דלא הויין מרובין: מי אמרינן. אע"ג דאי מינסבא אית לה ה' שנים מזונות כמו שקיבל ממעטא או דלמא כיון דאלו מתה לית ליה מזונות השתא נמי לא ממעטא: בעל חוב של אביהן מהו שימעט. כשמחשבין החוב שיש לו לקבל הוו נכסים מועטין. מי אמרי' אע"ג דאילו מת בעל חוב אית ליה יורשין שגובין במקומו וממעט. או דילמא כו': איכא דבעי לחך גיסא. שמקדים במאוחר תחלה: בעל חוב מהו שימעט בנכסים. מי אמרינן כיון שמחוסר גוביינא לא ממעט או דילמא כיון דאילו מת נמי אית להיורשין נמי

דמיחסרא גוביינא ואי מינסבא ליה לה אבל לאלמנה אבל הבנים או אבל בנות לא רצו חכמים לתקן דין נכסים מועטים אבל האלמנה שלא רצו לעקר (ב) דין ירושה מן הבנים אבל האלמנה והשתא מיבעי ליה כשיש בנים ובנות שיש כבר דין נכסים מועטין בשביל בנות אם ממעטא נמי אלמנה (הג"ה. וכן כתוב בתוס' ותיזון האלמנה עם הבנות או דלמא כיון דאי מינסבא ליה לה מזוני ליה לבנות ואי ממעטא מ"מ לא תיזון האלמנה עמהן אלא (ו) עד שיגדלו הבנות. ע"כ הג"ה) והא דקאמר בסמוך דאלמנה אבל הבת אלמנה ניזונת והבת תשאל על הפתחים היינו שיש שם בנים עם הבנות שיש כאן דין נכסים מועטים אבל בנות אבל אי ליתהו לבנים לא תטול האלמנה כלום יותר [מהבת] (הג"ה. ולכאורה היה נראה לפרש דאי ממעטין אין לבנים כלום כיון שאין שם עודף על מזונות אלמנה ובנות עד שיגדלו הבנות אבל אי לאו ממעטין ניזונות שלשתם אבל בתוס' כתוב כאשר כתבתי בפנים. ע"כ הג"ה) ואור"י שכן משמע בירושל' דקאמר התם אלמנה ובנות שתיהן שוות אלמנה ובנים שייהם שוים פירוש לענין מזונות אין האלמנה דוחה את הבנות ולא בנות דוחות את האלמנה ופעמים שהאלמנה דוחה את הבנות ע"י הבנים וכשם שדוחה האלמנה את הבנות ע"י הבנים כך דוחה את הבנים על ידי בנות כו' ויש לדקדק על לשון הירושלמי ומ"מ משמע שרוצה לומר כן:

אלא מעתה מאן דעסיק באוריתא הוא דירית. ואף על פי דאמרינן לקמן (דף קמא.) מצוה לזון את הבנות וק"ו הבנים העוסקין באורייתא היינו לענין מצוה אבל לענין דינא אין לחלק בין עסקי באורייתא ללא עסקי[1]: אלא

בת אשתו מהו שתמעט בנכסים אלמנתו מהו שתמעט בנכסים אלמנתו ובת אי זה מהן קודמת אמר ליה זיל האידנא ותא למחר כי אתא אמר ליה פשוט מיהת חדא [6]דאמר רבי אבא אמר רבי אסי עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל האחין בנכסים מועטין מה בת אצל אחין הבת ניזונת והאחין ישאלו על הפתחים אף אלמנה אצל הבת [7]אלמנה ניזונת והבת תשאל על הפתחים: אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי וכו': [8]מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר בשביל שאני זכר וראוי אני לעסוק בתורה הפסדתי אמר ליה רבא אלא מעתה מאן דעסיק בתורה הוא דירית דלא עסיק בתורה לא ירית אלא אמר רבא הכי קאמר בשביל שאני זכר וראוי אני לירש בנכסים מרובין הפסדתי בנכסים מועטין: **מתני'** [9]הניח בנים ובנות וטומטום בזמן שהנכסים מרובין הזכרים דוחין אותו אצל נקבות נכסים מועטין הנקבות דוחות אותו אצל זכרים [10]האומר אם [11]תלד אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר יטול מנה [6] נקבה מאתים ילדה נקבה נוטלת מאתים אם זכר מנה אם נקבה מאתים וילדה זכר ונקבה זכר נוטל מנה נקבה נוטלת מאתים ילדה טומטום אינו נוטל אם אמר כל מה שתלד אשתי יטול ה"ז יטול ואם אין שם יורש אלא הוא יורש את הכל: **גמ'** דוחין אותו ושקיל בבת הא קתני סיפא ילדה טומטום אינו נוטל אמר אביי דוחין אותו ואין לו ורבא אמר [12]דוחין אותו ויש לו וסיפא אתאן לרבן שמעון בן גמליאל [13](דתניא) [14]ילדה טומטום ואנדרוגינוס רבן שמעון בן גמליאל אומר [15]אין קדושה חלה עליהן מיתיבי טומטום יורש כבן וניזון כבת בשלמא לרבא יורש כבן בנכסים מועטין וניזון כבת בנכסים מרובין אלא

בת אשתו מהו. אם"ל בעל חוב ממעט ה"מ דלא"ג דלאו מיית איש ליה אבל בת אשתו דל"ל אי מייתא מי ממעטא: **אלמנתו וכו'.** ואין כאן אלא מזון אחת מהן ושתיהן תובעות מזונות בתנאי כתובה הלכך כיון דתרוייהו בתקנתא דרבנן אכלי איזו תקדום: **תפשוט מיהא חדא.** אלמנתו ובת: **מאי קאמר.** מאי יפוי כח יש לזכר במזונות במקום אחר יותר מנקבה דקאמר בשביל שאני זכר וחכומי גדול הפסדתי: **מאן דעסיק בו'.** כלומר מי שיש לו שני בנים אחד עוסק בתורה ואחד אינו עוסק וכי אבד זכותו בירושתו בשביל שאינו עוסק: (ב) **ויפה כחי בנכסים מרובין.** שאני יורש הכל אפילו מאה מנה ואין לנקבה כי אם מזונות: **מתני' וטומטום.** אטום אינו ניכר בו לא זכרות ולא נקבות ופסק זכר פסק נקבה הוא (ג) ואיכא למ"ד נמי פסק בריה הוא ודוחין אותו ואין לו לא זכר ולא כנקבה: **הזכרים דוחין אותו.** ליזון ולא לירש דאמרי ליה אייתי דאיה דזכר את ותירש עמנו לך אבל נקבות. ומיהו איכא למ"ד בגמרא דאפילו כנקבות לא שקיל דאינו לא זכר ולא נקבה והאי דנקט לישנא דזכרים דוחין היינו משום דבעי למישקל בזכרים להיות ידו על העליונה ואינהו דמו ליה מיניייהו לומר לך אבל נקבות אע"פ שגם (ד) הנה ילדוהו: **תאומר אם ילדה כו'.** מחלק נכסיו היה ומצה לקיים דברי המת. א"נ בריא וזיכה לו ע"י אחר ואע"ג דאמר רב הונא המזכה לעובר לא קנה הא פרכינן לה ממתני' בגמרא [קמא:] ולא מתרץ ליה: **תאומר ילדה אשתי זכר יטול מנה.** אותו הזכר לכשיולד ואינע המעשה שילדה זכר נוטל כדקאמר אביי: **נקבה מאתים.** וגגמ' [שם.] פריך למימרא דברתא עדיפא ליה מברא: ה"ג **אם זכר מנה אם נקבה מאתים וילדה זכר ונקבה זכר נוטל מנה נקבה נוטלת מאתים.** יש מפרשים שילדה שניהן ביחד הזכר והנקבה ויטול הזכר מנה והנקבה תטול מאתים כדקאמר התם אם זכר מנה אם נקבה מאתים ולאו מלתא היא שהרי לא אמר התם אם ילדה זכר ונקבה ולא אסיק אדעתיה בלידת תאומים אלא הכי קאמר אם זכר מנה אם נקבה מאתים דמשמע אם זכר לבדו בלא נקבה או נקבה בלא זכר וכיון דהכי הוא לא יטול כלום הכן והבת אם נולדו תאומים כדאמרינן בגמרא [קמא:] והא זכר ונקבה לא קאמר שמא לא היה חפץ בלידת תאומים א"נ אין לידת תאומים בכלל אם זכר אם נקבה דמשמע אם זכר לבדו אם נקבה לבדה. אלא ה"פ האומר אם זכר ילדה אשתי יטול אותו העובר מנה אם נקבה ילדה אשתי מטול מאתים וילדה זכר ונקבה כלומר זכר או נקבה כדקאמר התם זכר נוטל מנה אם יולד זכר נקבה טועלת מאתים אם יהיה העובר נקבה ולאשמועינן אתא שאילו לא פירש אלא אחד מהם כדקתני ריש"א או זכר בלא נקבה או נקבה בלא זכר וילדה אשתו מה שלא אמר לא יטול העובר כלום אלא השתא שגילה דעתו על לידת זכר ועל לידת נקבה כל מה שתלד האשה יטול בין זכר בין נקבה ומיהו אם ילדה זכר ונקבה תאומים לא יטלו כלום כדמוכח בגמרא וכדפרישית לעיל. כן נראה בעיני ועיקר: **ילדה טומטום אינו נוטל.** דבריה בפני עצמה חשיב ליה לא זכר ולא נקבה כדמפרש בגמרא: **ה"ז יטול.** הטומטום: **ואם אין שם יורש אלא הוא.** אותו הטומטום: **יורש את הכל.** ואף על גב דבריה הוא ה"מ היכא דאיכא בנים ובנות ודוחין אותו בנים אבל בנות והבנות אבל בנים ואין לו לא כבן ולא כבת כדאמר אביי בגמרא משום דבריה הוא אבל היכא דליכא יורש אלא הוא לא נפיק מכלל בן אין לו [במדבר כז] עיין עליו [לעיל קטו.] אם אין לו בת עיין עליה א"נ משום דקריעא ביה הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה [במדבר שם]: **גמ' ושקיל כבת.** בתמיה. דקתני דוחין אותו אבל נקבות ומשמע דשקיל מזונות כבת נקבה: **והא קתני סיפא.** גבי האומר אם ילדה אשתי כו' ילדה טומטום אינו טועל לא כבן ולא כבת דבריה הוא ואינו לא זכר ולא נקבה וה"ה לענין ירושה: **אמר אביי דוחין אותו.** אבל נקבות ואין לו עם נקבות שגם הן ילדוהו אבל זכרים: **רבא אמר דוחין אותו ויש לו.** ממה נפשך דספק זכר ספק נקבה הוא ויטול כפחות שבהן דלא בריה הוא וסיפא דקתני נכסין מועטין נקבות דוחין אותו אבל זכרים על כרחין דוחין אותו ואין לו קאמר. וסיפא דמקשה לי מינה דחשיב ליה בריה אתאן לרשב"ג דתנן במסכת תמורה בפרק כילד מערימין [כד:] כילד מערימין על הבכור מבכרת שהיתה מעוברת אומר מה שבמעיה של זו אם זכר עולה ואם נקבה שלמים ילדה שני זכרים אחד מהן יקרב עולה והשני יתכר לחייבי עולה ודמיו חולין ילדה שתי נקבות אחת מהן תקרב שלמים והשניה תמכר לחייבי שלמים ודמיה חולין ילדה טומטום ואנדרוגינוס רשב"ג אומר אין קדושה חלה עליהן ולא יתן כלום. הכי נמי משום הכי אינו נוטל כלום. מאי טעמא מצי להתנות על בכור כל זמן שהוא במעי אמו משום דאין הבכור מתקדש אלא בשעת לידתו בפטר רחם. בשלמא רבא דאמר דוחין אותו ויש לו משום הכי קתני הכא דיורש כבן בנכסים מועטין. והכן בנכסי' מועטין אין לו אלא ישאל על הפתחים ה"נ האי טומטום יורש באותה ירושה של בן דישאל על אלא

[1] א מיי' פי"ט מהלכות אישות הלכה כא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סג סעיף ד וסימן קיב סעיף טז:

[2] ב מיי' פ"ה מהלכות נחלות הלכה ב סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סי' רפ סעיף ט ועיין ע"ש בהגה"ה:

[3] ג מיי' פ"מ מהלכות זכיה ומתנה הלכה ו סמג עשין פג טוש"ע חו"מ סי' ר' סעיף א וסי' רנג סכ"ו וסכ"ז:

[4] ד מיי' פ"ה מהלכות נחלות הלכה ב סמג עשין לו טור שו"ע סי' רפ סעיף טו:

[5] ה מיי' פט"ו מהלכות מעשה הקרבנות הל"א:

רבינו גרשום

ממעט: אם תמצא לומר [בת אשתו] כיון אף על גב דאינסבא אית לה וממעטא. אלמנתו מהו שתמעט מי אמרינן כיון דאילו אינסבא לית לה מזוני לא ממעט. אי דלמא כיון דהשתא אית לה מזוני ממעט. אם תמצא לומר כיון דאית לה מזוני (לא) ממעטא [אלמנתו] ובת אם אין שם אלא כדי שיעור מזונות של אחת איזו קודמת. מי אמרינן הואיל ובת אע"ג דמינסבא אית לה קודמת לאלמנה. אי דלמא כיון דהשתא כי הדדי נינהו. וכ"ז שלא נשאו קרובה דעתו דבעל טפי לאשתו מבתו בדין הוא דקרמה: פשוט מיניהו חדא. מכל הני בעיין דלעיל: אלמנתו תזון. משום דניחא לבעל שלא תזלזל אלמנתו והני נכסין מועטין נינהו: מאי קאמר. כלומר מאי חשיבות לבן כאן הכא בנכסים מועטין יותר מבת שהבן מתרעם כלומר מפני חשיבותי הפסדתי. אמר אביי לא בשביל שיהא לו כח בנכסים מועטין יותר מבת קאמר אלא מפני שראוי לעסוק בתורה קאמר: **פיס'** זכרים דוחין אותו אצל הנקבות. שלא יירש עמהן דאיכא למימר נקבה היא: נקבות דוחות אותו אצל הזכרים. שלא יזון אלא ישאל על הפתחים כשאר אחין דאיכא למימר זכר הוא: מדקתני רישא דמתני' דזכרים דוחין אותו אצל נקבות מכלל דשקיל במזונות כבת. והא קתני בהא אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה ואם נקבה כו' ילדה טומטום אינו נוטל כלום. אלמא דלא שקיל כלל: אמר אביי הא דקתני זכרים דוחין אותו אצל הנקבות. לאו משום דשקיל מזונות אלא דוחין אותו אצלן ולא יהבי ליה כלום דכי אזיל הכא מדחי ליה ואי אזיל הכא מדחי ליה ואין לו כלום: לעולם אימא לך רישא דוחין אותו לנקבות ויש לו מזונות. וסיפא דקתני ילדה טומטום אין לו כלום אתאן לרשב"ג דתנן במס' תמורה בפ' כיצד מערימין על הבכור מבכרת שהיתה מעוברת אומר מה שבמעיה של זו אם זכר עולה ואם נקבה זבחי שלמים ילדה זכר ונקבה הזכר יקרב עולה ונקבה שלמים ילדה שני זכרים אחד מהן יקרב עולה והשני יתכר לחייבי עולה ודמי חולין ילדה שתי נקבות אחת מהן תקרב שלמים והשניה תמכר לחייבי שלמים ודמיה חולין ילדה טומטום ואנדרוגינוס רשב"ג אומר אין קדושה חלה עליהן ולא יתן כלום.

הגהות הב"ח

(א) במשנה יטול מנה אם נקבה: (ב) רשב"ם ד"ה מאן וכו' שאינו עוסק הס"ד ואמ"כ מ"ה בשביל שאני זכר ויפה כחי בנכסים: (ג) ד"ה וטומטום וכו' פסק נקבה הוא ודוחין אותו ויש לו בנקבה ואיכא למאן דאמר לאו ספק הוא אלא בריה הוא: (ד) ד"ה הזכרים וכו' שגם הם ירתוהו: (ה) תד"ה (בע"ב) מי וכו' דין ירושה מן הבנים. נ"ב פי' אלא שניהם מזונים יחד: (ו) שם בהגה"ה עד שיגדלו הבנות. נ"ב כך היה כתוב פי' בגליון וכך כותב בעל ההגה"ה שמצא כך בפירוש בתוספות ישנים ואמ"כ מתב ולכאורה היה נראה כו' והוא מן ההג"ה הראשונה:

מוסף רש"י

עשו אלמנה אצל הבת. מי שמת והניח אלמנה ובת (כתובות מג.). בנכסים מרובין. שאין בהן כדי פרנסה י"ב חודש וקתני הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים (כתובות מג.). מאי קאמר. אם בשביל שאני זכר הפסדתי משמע אם בשביל שאני זכר ומאי יפה כחו (כתובות קח:).

[6] כתובות מג. ע"ש, [7] שם קח:, [8] ל"ל ילדה. רש"ל, [9] [ל"ל דתנן ועי' תוס' יבמות פג: ד"ה לא לכל], [10] תמורה כד:, [11] [ומיו מולין], [12] [וע"ע תוס' כתובות קח: ד"ה אמר רבא],

אלא לאביי. דאמר אינו נוטל כלום לא עם בניו ולא עם בנות מאי מזון כבת: **וליטעמיך מאי יורש כבן.** דקתני ריש והלא על כרחך יורש כבן ואין לו מבעי ליה לפרושי סיפא נמי לא שנא: **למימרא דכתב עדיפא ליה מכרא.** דיהיב לה לנקבה מאתים זוז דהיינו שני מנין: **שנאמר.** וכן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו: **לענין נחלה כן עדיף ליה.** דיקרא שם המת על נחלתו אבל הכא מסבת נחלה ממטה למטה אחר: **כתו עדיפא.** שאינה יכולה לחזר אחר מזונותיה כזכר: **ושמואל אמר.** מתני' במבכרת דכתב עדיפא ליה כדמפרש טעמא לקמן ואזיל: **דמרבא.** מגדלת: **א"ר חסדא לדידי כגון עדיפן לי.** אית דמפרשי לדרב חסדא במבכרת כשמעתין אך הלזון מדקאמר לדידי אינו מוכיח כך. ונראה בעיני שלא נתקיימו לו בניו כי אם בנות לכך מתאוה היה לבנות ולא נתייאש לי יפה דעתו של רב חסדא: **הא מני ר' יהודה היא.** מתניתין ר' יהודה שאפך בהרווחה דכתב כדמפרש לקמיה דלא ליתזלו: ה"ג **דתניא מצוה לזון את הבנות כו'.** בריתא היא בכתובות בפרק נערה שנתפתתה מצוה לזון משוס ומנשרך לא תתעלם[1] ומיהו חובה הוא לליכא כדתנן התם[2] אינו חייב במזונות בתו ואין מחייבין אותו לזון בניו ובנותיו כדאמרינן התם[3] דאמרינן ליה ילמוד ילדה ואבני מתא שליח: **דעסקי באורייתא ולא ליזתלו.** פירוש הוא ואינו מן הבריתא: **זכר נוטל שתי דינר.** של זהב דהיינו מנה ואלי לפי שהמנה כ"ה סלעים שהן מאה זוז דינרי כסף ודינר זהב נמכר בכ"ה דינר כסף כדתנן בבבא קמא בפרק שור שנגח ד' וה' (דף לו.) במשנה נמצא השתא דינר מאה וחמשים זוז שהן מנה ואלי: **נוטלת שני דינר.** של זהב דהיינו אלי מנה: **במסרס.** שסירס תנאיו זה למפרע מזה שהתנה על לידת תאומים אם יצא הזכר מחצה ואח"כ הנקבה יטול הזכר מאתים והנקבה לא תטול כלום ואחר וסירס תנאו להתנות על לידת מפרע אם נקבה מחצה מנה ואחר כך זכר מנה: **זכר נוטל מנה ממה נפשך.** אפי' נולד אחרון: **המוטל בספק.** אם זכר נולד מחצה יטלנו כו' ואם נקבה מחצה תטלנו הלכך חולקין נמצא הזכר נוטל שתי דינר זהב: **היכי משכחת לה.** דמדקתני אין לו אלא מנה משמע דסלקא דעתך אמינא (ה) דאף על גב דאמר יטול שני מנין אפילו הכי אין לו אלא מנה והיכי משכחת לה דאיכא למימר הכי: **במשכרני.** לא התנה לתת לזכר ולנקבה כלום אלא למנשר כדמפרש ואזיל:

ה"ג

אלא לאביי מאי ניזון כבת. וא"ת מאי קושיא היא לאביי נימא דבריתא סברה דטומטוס לא הוה בריה אלא ספק ולהכי ניזון כבת ואליבא דמתניתין דוקא קאמר אביי דאפי' כבת לא שקיל משוס דמתניתין סברה כרבן שמעון בן גמליאל דבריה הוי כדמוכח סיפא ולהכי מוקי ריש נמי כרבן שמעון בן גמליאל וי"ל דגמרא רולה לייאש דברי אביי אפילו כרב חסדא דאית ליה בנכורות (דף מא: ושם) דטומטוס הוי ספק לדברי הכל והא דקאמר רבן שמעון בן גמליאל אין קדושה חלה עליו היינו דוקא קדושת פיו שאמר אם זכר עולה ואם נקבה שלמים (ב) ומעמא משום דסבר שלא נתכוין אלא לזכר הידוע בודאי ולנקבה הידועה בודאית ולא לטומטוס והא דקאמר התם עלה בגמרא אפילו בקדושה אימא לא מיתפיס משוס דקסבר ולדות קדשים בהויתן הן קדושים ואי ספיקא הוי ולא בריה כי קדשי בהויתן מאי הוי כיון דהוי זכר גמור או נקבה למה לא יקדש בהויתה ההיא סוגיא כדבי [יוסי] דאית ליה בסוף הערל (יבמות דף פג. ושם) דבריה הוא אבל לרב חסדא קדושת אמו חלה עליו ואלו לעולה אם הוא זכר ונקבה לזבחי שלמים ואבי גופיה אייתי בנכורות (דף מב: ושם) על מלתא דריש לקיש דאמר טומטוס דאדם הוי ספק לכולי עלמא ואפשר דאביי סבר הכי דאם איתא דסבר אביי דפליגי תנאי בטומטוס אי הוה בריה או ספק טפי הוה ליה לאוקומי מתני' ריש כרבנן וסיפא כרבן שמעון בן גמליאל כמו שהעמיד רבא ממה שדחק לומר דומין אותו ואין לו (ג) ועוד איכא למימר לישנא דמתני' דקתני דומין אותו דמשמע דהוי ספק ולהכי לא מצי לשנויי דמתניתין אתיא כמאן דאמר דטומטוס הוי בריה וא"ת מכל מקום מאי פריך לאביי מבריתא נימא דמתניתין כרבן שמעון בן גמליאל דאמר דדעת אדם אזכר ואלי הידוע ואנקבה ידועה ואלמא ובריתא כרבנן דפליגי התם ארבן שמעון בן גמליאל וסברי דקדושת פיו חלה על טומטוס כשמתנה על זכר ונקבה ויש לומר דגרסה לגמ' דסבר אביי דאפי' רבנן דפליגי התם ארבן שמעון בן גמליאל מודו הכא דאין דעתו של אדם קרובה להקנות אלא לזכר ולנקבה ואלו ודוקא גבי הקרבה הוא דפליגי כיון דטומטוס לאו להקרבה דעתו נמי אטומטוס דאי הוי סבר אביי דפליגי נמי הכא לא היה דוחק מתני' לפרש דומין אותו ואין לו דטפי הוה מסתבר לאוקומי בתרי תנאי מלפרש הכי אלא ואלי סבר אביי דכ"ע מודו הכא ורבא פליג עליה וסבר דפליגי רבנן נמי הכא ומוקי ריש כרבנן אבל אין לומר דלרבא נמי אתיא ריש דדומין אותו ויש לו אפי' כרבן שמעון בן גמליאל אע"ג דאין דעתו של אדם אלא על זכר ידוע ועל נקבה ידועה מ"מ ריש דאיירי בתנאי בית דין במזון הבנות שאני דאם כן מה היה לו להזכיר רבן שמעון בן גמליאל הוי לו לאלק בהדיא אותן חלוקים ולומר דלא דמיא ריש לסיפא אלא ואלי אין לאלק דאכמים לא תקנו אלא לפי דעת האדם דמתנה כך כדמשמע ליישנא דמתני' (כתובות דף נא.) לא כתב לה חייב מפני שהוא תנאי בית דין ולכך חייב כאילו כתב לה והכי משמע בריש נערה (שם דף מא.) דלפי דעת אדם תקנו מזון הבנות דקאמר התם לענין זלותא אלמנתו עדיפא ליה לענין הרווחה בתו עדיפא ליה:

ולטעמיך לרבא מאי יורש כבן. תימה מאי קושיא היא לרבא נימא דיורש כבן היינו מה שיתר על מזון הבנות עד שיגבו ואותו המותר יהיה לבניה כדאמר לעיל בשלמא לרבא יורש כבן בנכסים מועטים וי"ל דלישנא דיורש כבן משמע דיורש גמור הוא כבן בשאר נכסים ואפילו ישאר שם הרבה: **לדידי** בנתן עדיפן לי מבני. פי' בקונטרס שלא נתקיימו לו בניו ואין נראה דהרבה בניו היו לו כדאשכחן (לעיל ח.) ר"נ בר ר"מ (לעיל ז:) מר יונקא ומר קשישא בני ר"מ (ע"ז יח:) רב חנן בר ר"מ וכן רב מרי ורב פנחס בני ר"מ בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיז.)[1] אלא נראה לר"י דלהכי קאמר בנתן עדיפן לי מבני לפי שהיו חתניו גדולי הדור ב)רבא ג)(ורב מרי בר חמא) ומר עוקבא בר חמא: **בת** היה לו ובבל שמה. וא"ת ולמה לא השיאה ליצחק למ"ד בפרק ארבע מיתות (סנהדרין דף נח:) דבן נח מותר באחותו וי"ל דשמא קטנה היתה ולא רצה עדיין להשיאה ליצחק אי נמי מהגר היתה לו ולא משרה ולכך לא רצה להשיאה ליצחק: **זכר** נוטל ששה ונקבה שנים היכי משכחת לה. דליכא למימר דמיירי כגון שאמר ילדה זכר נוטל ששה ונקבה שנים דא"כ הוה ליה למנקט כמו במשנתינו ילדה זכר נוטל מאתים ונקבה מנה:

אידך מנה הוי ממון המוטל בספק. לרבנן דאמרי (ב"ק מו.) המוצא מחבירו עליו הראיה הוי הכל בחזקת הזכר שהוא יורש לאחר מיתה אי נמי אפילו כרבנן ואיכא לאוקומה בחיי האב שאין הזכר מוחזק יותר מן הנקבה:

מסורת הש"ס

ה) לעיל קמז., ב) [תוספ' דקדושין פ"ה] לעיל עז: [ושם לא אמר רבי יהודה ובכל שמה וכן בע"ז ליתא לאגר שתי תיבות], ג) כתובות מט. [תוספתא כתובות פ"ד ע"ס], ד) ס"א היכי משכחת לה, ה) [ב"ק לה: וש"נ], ו) [דינרין היכי משכחת לה כ"ה בס"א], ז) [ישעיה נח], ח) [כתובות מט.], ט) [שם מט:], י) [ושם איתא רב מרי בריה דרב פנחס בריה דרב חסדא ועי' קדושין לב:], כ) [כלאיתא לעיל יב: וברכות מד.], ל) [נ"ל ומי בר חמא],

תורה אור השלם

1 וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ וְהֶעֱבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ: במדבר כז ח

2 יוֹם עֶבְרָה הַיּוֹם הַהוּא יוֹם צָרָה וּמְצוּקָה יוֹם שְׁאָה וּמְשוֹאָה יוֹם חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה יוֹם עָנָן וַעֲרָפֶל: צפניה א טו

3 וַאֲבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיְיָ בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל: בראשית כד א

הגהות הב"ח

(א) **רשב"ם** ד"ה היכי משכחת וכו' דסלקא דעתך אמינא דיש לו שני מנין וקמ"ל דאפ"ג דאיכא למימר יטלו שני מנין: (ב) **תוס'** ד"ה אלא וכו' ועטמא דמשוס דסבר. נ"ב פי' רשב"ג: (ג) **בא"ד** ועוד איכא למימר. נ"ב אחר אקושיא דלעיל:

מוסף רש"י

הקב"ה מלא עליו עברה. בפירוש כדעו תנגאל כלומר שוא אותו (לעיל קמז).

רבינו גרשום

הפתחים ונזון כבת בנכסים מרובין כדרבא דיש לו: אלא לאביי. דאמר אין לו מאי ניזון כבת הא משמע ושקיל. אמר לך אביי ולטעמיך דרבא מי ניחא מאי יורש כבן דמשמע דשקיל והא לא שקיל מידי. אלא כי היכי דמתרצת לרבא דאי לירש הוא האי טומטום כדקתני מתני' ואם אין שם יורש אלא הוא יורש הכל ואין לו במקום יורשין משום דספיקא הוא ועוד דנכסים מועטין. לדידי נמי דאי היה ליזון ואין לו. במקום בנות שדוחות אותו אצל הזכרים: מדקתני אם ילדה נקבה יטול מאתים מכלל דבת עדיפא ליה מברא והאמר ר' יוחנן כו' אלמא דברא עדיף. ומשני לענין נחלה ברא עדיף שקם תחתיו אבל לענין הרווחה כשנותן מתנה הרווחה דבת עדיפא ולה יהיב טפי משום דיחבה בבית כדכתיב כל כבודה בת מלך פנימה. אבל בן מצי למיזל ולמרווח בכל מקום משום הכי יהיב לבת טפי מבן: ושמואל אמר. משום [הכי] יהיב לה מאתים דאמה מבכרת היא ונייחא ליה שתלד בת יותר מבן כרב חסדא כו': דמרביא אחי. כלומר שגדלתן: ואיכא דאמרי דלא שלטה כה עינא (בישא). הואיל דאי' לה בת מעיקרא לא לימרו אינשי כמה בנין אתילדו ליה להאי: ואי בעית אימא מתני' דקתני דברתא עדיפא ר' יהודה היא.

עין משפט נר מצוה

יא א מי"י פ"י מהלכות מתנות עניים הלכה ט:

ופי"י מהלכות אישות הלכה יד טו מתג עמון מה טור ושו"ע יו"ד סי' רנא סעיף ג וטוש"ע אה"ע סי' פא סעיף ו:

רבינו גרשום (המשך)

ו) ר' יהודה דעסקי באורייתא. לאו מן הברייתא אלא מפרש לברייתא. וה"נ כי [היכי] דלא ליתזלי לאחר אחר מזונות: אלא הא דתניא ילדה אשתו זכר ונקבה. זכר נוטל ר' דינרים של זהב דהיינו ק"נ דינרין של כסף לפי שהדינר של זהב קונין בכ"ה דינרין של כסף ומשקל דינר זהב שקול כשני דינרי של כסף. לפי שדינר של זהב שקול ה' פשיטי למשקל הברזל ודינר של כסף הוא ב' פשיטים וחצי למשקל ברזל לפי חשבון זה היה הזהב נמכר בי"ב משקלות של כסף שהן כ"ד דינרין (של) כ"ה שמותר נכנס בהכרע המשקלות ומותיר ונישום ר' דינרי של זהב הן ק"נ של כסף ועוד מן הפסוקים של מלכים ודברי הימים מקניית דוד לארונה אנו למודים שהזהב היה נמכר בימי דוד בי"ב משקל של כסף: ונקבה נוטלת ב' דינרין. זהב דהיינו ג' דינרין: היכי משכחת לה. כלומר היכי מיתרצי האי מלתא דעבדין הכי והיכי מפרשי' לה לאו משום קושיא מתניתן לה אלא משום דקא בעי פירושא: במסרס. כלומר שהפך דבריו כי האי גוונא דליכא למישמע מאי קאמר שמעבר דבריו זו בזו דאמר הכי אם ילדה אשתי נקבה אם זכר תחלה יטול מאתים. ונקבה אחרי' ולא כלום ואם ילדה אשתו נקבה תחלה תטול מנה ואחריה זכר יטול מנה. ואי תתרמי מלתא בילדה תאומים זכר ונקבה הלא ידעו הי מינייהו אתיליד ברישא דאי בבריא לן דזכר אתיליד ברישא היה נוטל מאתים כדאמר מעיקרא. ואם נקבה נוטלת מנה השתא דמספקא לן זכר יטול מנה ממה נפשך דהכי קאמר אפי' ילדה זכר אחר נקבה יטול מנה. ואידך מנה מהנהו מאתים דזכר הוו להו ממון המוטל בספק. דמספקא לן דאם נקבה תחלה נוטלת מנה כמו שאמר. ואם נקבה אחר זכר אינה נוטלת כלום ואם זכר תחלה היה נוטל כל המאתים הלכך חד מנה יטול זכר ממה נפשך ומאידך מנה שקיל פלגא משום חצי מנה מספק דהיינו ב' דינר של זהב שהן ג' דינר של כסף: ואלא הא דתניא ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה היכי משכחת לה. והיכי מתרמי והיכי מפרשי לה דלא קשיא להך דלעיל: אמר רבא משכחת לה במבשרני כו'.

ז) ל"ל אלא הא כ' יהודה דמתיא מצוה לזון וכו' דעסקי באורייתא וכו'.